

HENRI BRUNING SCHRIJFT OVER:

Een verzenbundel en een roman

Neen, het is niet vriendelijk een artiesten-sociëteit, die een zooveel blijmoediger naam draagt, voor „De Put“ uit te maken. Maar waarom zouden artiesten ontsnappen aan datgene waaraan geen enkele groepering, die te veel in zichzelf blijft opgesloten en dus aan een zekere zelf-genoegezaamheid gaat lijden, op den duur ontsnapt, n.l. een lichtelijk mufte, duffe atmosfeer. Er kunnen, zelfs bij de „helderzienden“, die de kunstenaars zijn, rare dingen gebeuren. Het kan b.v. gebeuren dat een buitenlandsche dame, die al jaren de Nederlandsche taal machtig is, haar entrée maakt (en allercharmantst maakt) en nochtans gedurende enkele jaren het spelletje volhoudt geen woord Nederlandsch te verstaan, zonder dat een der gecharmeerden bemerkt, dat er slechts een spelletje werd gespeeld (ook met hem). De zelf-genoegezaamheid maakt een mensch minder op zijn *qui-vive*, en als zijn gezelschap bij 'n buitenlandsche in den smaak valt, is men nog wereld-vergetener dan bij binnenlandsch gebruik — Ik suggereer hiernede niet, dat een dergelijk voorval nu juist precies in bedoelde sociëteit heeft plaats gehad, maar het feit, dat men in soortgelijke milieux — milieux, waar men de wereld, en wat met de wereld samenhangt, zoo nadrukkelijk „door“ heeft — plotseling op zoo'n aardige verrassing kan stuiten, bewijst wel, dat het weinig hoffelijke „put“ niet geheel of niet altijd onrechtvaardig of ganschelijk uit de lucht gegrepen hoeft te zijn.

Dergelijke zaken begint men onwillekeurig te overwegen, als men de Nederlandsche verzen leest van Giza Ritschl, een Hongaarsche, die tegen het einde der vorige eeuw naar Holland kwam, en uit wier bundels thans een bloemlezing werd samengesteld door Hendrik de Vries, onder den titel „Keur uit Liefdeverzen van Giza Ritschl“¹⁾ Met elk vers toch stijgt de verbazing. Men vermoedt iets, dat op bovenvermelde historie lijkt, of dat een herhaling zou kunnen zijn van de Julia-grap. Na twintig verzen herleest men de inleiding. Na veertig verzen doet men dat nog eens, om tenslotte het heele boekje in één ruk uit te lezen en het maar op gezag van den inleider, voor goede munt te accepteren. Hoe kan men anders? Henri Borel, lezen wij in de inleiding, heeft haar destijds ontdekt; Frederik van Eeden noemde haar een der grootste dichtersessen van haar tijd; Willem Kloos haalde deze „Hongaarsche Nachtegaal“ in als het „zingende kind“. Jacob Israël de Haan, destijds onderwijzer te Voorschoten, was in de blinde verwachting van een nieuwen bundel²⁾, de kinderen met krijt op het pleveisel schrijven: „Giza Ritschl komt!“, talrijke beschouwingen („gedegen artikelen“) werden aan haar gewijd, en tenslotte: de inleiding, evenals de samenstelling van dezen bundel, is van niemend minder dan Hendrik de Vries. Dit zijn allemaal namen waarbij men aan geen misverstand of Julia-herhaling meer denken kan (of mag), en die ons verplichten elke gedachte aan die begoochelingen, welke een gecharmeerde zelfgenoegezaamheid somtijds toelaat, van ons af te zetten. Als ik ondanks voortdurend aan al die zaken moest denken en u thans daarvan vertel, dan deel ik u daarmede slechts mijn indruk van deze verzen mede, en daarmede ook mijn oordeel. Geïntimideerd echter door al de namen, die Giza Ritschl voorafgaan, voeg ik er echter onmiddellijk aan toe, dat mijn verbazing klaarlijkst te wijten is aan een volmaakte onontvankelijkheid voor dit soort poëzie.

Ik kan het niet helpen, maar ik moest toch even achterover leunen in mijn stoel en wat slappedanig uittachen, toen ik las:

Dan, o dan is 't gedaan met de deugd,
 Dan te 't alle... hartstochtelijk zoenen
 Met elkaar, door elkaar, in weelde en pracht,
 Een bedwelmend genieten, dag en nacht..... (blz. 14)

Op blz. 33 lees ik het navolgende gedicht:
 Als gij mij door den dood verliezen moet,
 Zult gij dan weenen om mij?
 En als gij een ander kiezen doet,
 Zult gij dan denken aan mij?

Als ik daarboven als een ster zal stralen,
 Met mijne liefde groot,
 Dan kom ik des nachts terneer dalen,
 En ik kus u dood.

Iemand, aan wien ik dit gedichtje volkomen ernstig voorlas, maakte er prompt een ander slot aan: „en ik sla die ander dood“. Dit is niet bepaald eerbiedig, maar er blijkt uit, dat er meerderen zijn die dit „zingende kind“ niet meer zó óu sérieux kunnen nemen als destijds waarschijnlijk het geval is geweest.
 Bij meer dan één „hartstochtelijk“ gedicht herinnert men zich die merkwaardige slotstrophes van blz. 12:

O, ik kuste haar wild en innig, —
 Zij lachte maar.....

Ineens riep ze: toe, niet zoo dolzinnig,
 Bedaar, bedaar!

Toch staan er wel (merkwaardige dingen in dezen bundel. In de inleiding wordt b.v. het navolgende geciteerd:

Om me heen stilte,
 Het water onrustig en diep,
 En ik aan beiden vertellende
 Mijn diep en stil verdriet.

Mooi is:

Zijn blik wekte mijn sluimerende ziel,
 't wonderlijk licht dat toen in me viel,
 Jammer dat het al zoo verre ligt
 Onbereikbaar als het sterre-licht.

Aandoenlijk in zijn stantelijkheid (of ondanks zijn stantelijkheid) is het gedicht op blz. 52:

Troostlijk klinkt muziek in het huis,
 Ik hoor het bruidslid zingen.

Welk een feest, welk een gedruisch,
 Overal bruijloftdingen.

Verlichte zaal met glans en pracht,
 En ik sta er buiten te beven.

Ach, mijn lief, in deze nacht
 Beroof ik mij van 't leven.

Niteeren wij nog:

Hij ver weg — en vrij,
 Ik stil alleen — en schrei
 Over veel verdriet —
 Hij weg en zeker blij.
 De tijd gaat snel voorbij
 En hij kent mijn lijden niet. (blz. 60)

Toch heeft men zoo het vermoeden, dat weinige heldere en zuivere strophes, welke dit werkje bevat, zonder het voorbeeld van Herman Gorter niet geschreven zouden zijn: zóó „Hongaarsch“ is deze nachtegaal nu ook weer niet!); evenwel: ook haar beste producten blijve verre bij haar voorbeeld achter. Desalniettemin moet men toegeven, dat Giza Ritschl een zeker deel der aandoeningen, welke de liefde in dit geval een „hopeloze liefde“) in een mensch opwekt, werkelijk, zij het dan eenigszins kinderlijk, ondergaan heeft; aan deze gevoelens, stemmingen, gedachten geeft zij uitdrukking met een soms oekoerlijk-achteloze onbeholpenheid, en een enkele maal treft zij daarbij — en volkomen zuiver, en dan inderdaad ontroerend, accent. „Zingend kind“ is waarschijnlijk nog de beste karakteristiek voor deze „Hongaarsche Nachtegaal“. Maar zooals ik zei: voor het wonder van deze poëzie schijn ik niet niet ontvankelijk.

„Orkaan“, in de uitgave van de Zuid-Hollandsche Uitgeversmaatschappij is een klein meesterwerk.

Het gegeven schijnt nauwelijks een gegeven, en allerminst voldoende voor een „roman“: een schip raakt in een orkaan, en vrijwel het heele boek door blijft het in dezen orkaan. Op dat schip gebeurt feitelijk niets bijzonders, men ziet het alleen langzaam maar zeker tot een wrak worden gebeukt. Ook ontwikkelt zich tijdens fier orkaan en op dat schip geen conflict of iets dergelijks. Niets van dit alles. Deze roman beschrijft slechts de verschillende fases van den storm, de verschillende fases van het chip dat, volmaakt van de wereld geïsoleerd, zijn ondergang tegemoet gaat (doch er nog juist aan ontsnapt), en tenslotte de reacties der opvarenden op dit gebeuren. Al deze fases en reacties zijn niet slechts meesterlijk en meeslepend beschreven, ongemeen van atmosfeer en plastiek, en psychologisch tegelijk verrijnd en sterk, maar zij werden ook in een werkelijk groote visie opgenomen, een visie welke zich niet nadrukkelijk aandient, maar telkens, a.h.w. door de patrijspoorten van weinig beteekenende paradoxale gebeurtenissen, zichtbaar worst, en die haan aanwezigheid verraadt door een koud, naakt, grimmig licht, dat niet zonder goede humor over de gebeurtenissen glijdt. De vertaling van Johan van der Woude is meer dan een vertaling zij is een prachtige herschepping — Richard Hughes' roman volkomen waardig.

HENRI BRUNING

¹⁾ A. A. M. Stols, Uitgever, Maastricht 1939.

